Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Političko-pravni i zakonski položaj Grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini: mogućnosti reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije: Grad Sarajevo_reforma nadležnosti i teritorijalne organizacije

Pejanović, Mirko

2022-11-28

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/items/07f0122d-6c91-49ca-a5aa-099af00c1f3e

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/

DOI: 10.5644/PI2022.204.04

NOVA POLITIČKA VIZIJA GRADSKE AUTONOMIJE: IZAZOVI TERITORIJALNE I INSTITUCIONALNE REORGANIZACIJE GRADA SARAJEVA

Elvis Fejzić[1]

Sažetak

Sve političke zajednice tokom historijskog razvoja prolaze kroz proces kompliciranе transformacije, koji ima socijalne, političke i ekonomske implikacije. Kako su države – kao akteri transnacionalne politike – zahvaćene procesima permanentnog preoblikovanja, što od njih zahtijeva da se stalno repozicioniraju i prilagođavaju izmijenjenom političkom kontekstu, tako su i subnacionalne zajednice iz sfere regionalne, gradske i lokalne politike obuhvaćene tim promjenama. Spomenutu političku transformaciju moguće je detektirati i u postsocijalističkim državama, tj. na subnacionalnim nivoima vlasti u tim političkim zajednicama. U tom smislu poseban značaj se pridaje razvoju gradske autonomije i općenito gradova u uvjetima postsocijalističke tranzicije, ali i neoliberalne globalizacije. Razvoj Grada Sarajeva u postsocijalističkoj i postdejtonskoj Bosni i Hercegovini nije do kraja oslobođen od skiciranih vandržavnih političkih i ekonomskih uticaja. Ipak, njegovu sveukupnu transformaciju i politički razvoj presudno ograničava kompliciranа i nedostatna unutardržavna ustavna i zakonska regulativa, koja je reducirala izvorne političke nadležnosti i gradsku autonomiju Grada Sarajeva, čime je onemogućen i zaustavljen proces funkcionalne teritorijalne i institucionalne reorganizacije. Imajući navedeno u vidu, nužno je redefinirati i izmijeniti trenutni politički status i nadležnosti Grada Sarajeva – u skladu sa normativnim funkcijama gradske autonomije – bez čega nije moguće planirati njegov dugoročni i održivi razvoj, koji bi istovremeno zadovoljio i potrebe građana te, uz to, smanjio političke napetosti između političkog centra i periferije.

Ključne riječi: država, grad, politika, ustav, vlast, Bosna i Hercegovina, Sarajevo.

Uvodna analiza: tematski i kontekstualni okvir

U doba neoliberalne globalizacije došlo je do rapidnih političkih promjena u sferi državnosti i definiranja uloge političke vlasti, pod uticajem *policentrične politike*, koja je dala znatno veći značaj i nadležnost *subnacionalnim*

[1] Vanredni profesor na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Fakultet političkih nauka Univerzitet u Sarajevu, elvis.fejzic@fpn.unsa.ba

nivoima vlasti na srednjim i lokalnim instancama odlučivanja. Subnacionalni nivoi vlasti su, u osnovi, postali znatno autonomniji u odnosu na centralnu državnu vlast u periodu ubrzane neoliberalne globalizacije, pa je tako njihov politički subjektivitet sada izraženiji i vidljiviji, dok su njihove upravljačke mogućnosti u sferi unutardržavne praktične politike i vandržavne saradnje postale veće i sadržajnije. No, nije uvijek bilo tako, što se obično temporalno vezuje za pojavu, promociju i planetarnu ekspanziju neoliberalne politike i općenito širenje transnacionalne političke paradigme, jer "...pod etatističkim okolnostima teritorijalističke prošlosti, necentralne vlasti radile su u potpunosti unutar državnog konteksta. Lokalne vlasti bi samo veoma rijetko izašle izvan svoje države u susret širem svijetu." (Šolte, 2009: 203) Sa ekspanzijom globalizacije u različitim sferama, a posebno unutar političke dimenzije, sve više je odumirala i nestajala skicirana politička paradigma, koja je preferirala *etatizam* ili ortodoksni državni centralizam kao politički rezon.[2]

Tako je došlo do velikih promjena u sferi poimanja političke vladavine i uloge centralne državne vlasti, pa se sve više na unutardržavnom planu promovira koncept *decentralizacije* i *devolucije*, kao politički standard u definiranju i podjeli nadležnosti između nacionalne vlade i subnacionalnih instanci odlučivanja, tj. između centralnih i perifernih vlasti. Sa takvim krupnim političkim promjenama redefiniran je i tradicionalni koncept *političkog vladanja*, jer su u proces donošenja odluka iz sfere državne politike uključeni i novi akteri sa transnacionalnog i subnacionalnog nivoa vlasti, zbog čega se sve više koristi pojam *političko upravljanje* kao faktički izraz za takav oblik političkog odlučivanja. Ta politička paradigma i dalje reprezentira općeprihvaćeni obrazac donošenja odluka u doba hiperglobalizacije, barem kada je u pitanju strukturiranje i koncipiranje upravljačkih nadležnosti u sferi unutardržavne politike. Imajući apostrofirano u vidu, političke okolnosti tradicionalne i etatistički koncipirane državne politike bile su izložene neminovnim promjenama pod uticajem novog političkog konteksta "...u sadašnjem globalnijem svijetu. ...većina država je u poslednjim godinama prenijela značajna ovlašćenja

[2] Suverena moć centralne vlasti u demokratskim državama reducirana je tokom vremena permanentnim vanjskim ili transnacionalnim, ali i unutrašnjim političkim uticajima, zbog čega se može konstatirati sljedeće: "*Etatistički model* upravljanja državom, ustvari, nadomješten je *višedimenzionalnim modelom* političkog upravljanja koji ima policentričan karakter. Štaviše, osim *upravljanja na nacionalnom nivou države*, u pravilu, moguće je govoriti o *upravljanju ispod nivoa nacionalne države* – u nadležnosti je lokalnih, provincijskih, pokrajinskih, kantonalnih i regionalnih vlasti, a u tom upravljanju participiraju politički, ekonomski i civilno-društveni subjekti – i *upravljanju iznad nivoa nacionalne države* – u kojem sudjeluju makroregionalni i globalni akteri u politici koji mogu biti političkog i nepolitičkog karaktera." (Fejzić, 2016: 15) Spomenuti politički uticaji su, u osnovi, uveliko smanjili regulacijsku moć i sposobnost nacionalne ili centralne državne vlasti.

od nacionalnih na podnacionalne oblasti." (Šolte, 2009: 203) S tim u vezi, u miljeu *javnih politika* i općenito *javnog sektora* u demokratskim državama sada se kao politički regulatori pojavljuju subnacionalni nivoi vlasti i transnacionalni centri odlučivanja, pored nacionalnih državnih vlada, koje su nekada u potpunosti autonomno i samostalno regulirale navedenu oblast državne politike.[3] Implikacije takvog modela upravljanja javnim poslovima su *komercijalizacija javnih politika* – događa se pod uticajem transnacionalnih političkih aktera – te *decentralizacija* i *devolucija* u političkom odlučivanju, a sve to se uveliko reflektira na *politički suverenitet*. (Ballestrem, 1998; Beck, 2003; Neš, 2006) Disperzirano donošenje odluka odvija se u skladu sa pravilima *politike supsidijarnosti*, koja se realizira kroz prenošenje političkih nadležnosti na periferne nivoe unutardržavne vlasti, što je u konačnici uveliko osnažilo moć i ulogu lokalnih zajednica, gradova i pokrajina u sferi praktične politike.

Subdržavni nivoi vlasti su u policentričnom političkom kontekstu postali slobodniji i autonomniji i prema *unutra*, tj. u oblasti državnog upravljanja, ali i prema *vani*, odnosno u pogledu mogućnosti za ostvarivanje kooperacije sa vandržavnim akterima politike na različitim nivoima odlučivanja. Tako da su subdržavne vlasti u demokratskim državama "...u skorašnjim decenijama razvile direktne prekogranične kontakte sa partnerima iz inostranstva... Ovi 'nadlokalni' odnosi često su se razvijali bez posredovanja centralnih državnih vlasti. ...Između opština se razvilo znatno prekogranično subdržavno upravljanje." (Šolte, 2009: 203) Pored toga su, čak, neke poddržavne vlasti u međuvremenu otišle nekoliko koraka dalje u pogledu sticanja političke autonomije, pa su uspjele osnovati svoje resore za vanjsku politiku ili su, pak, razvile političke veze sa transnacionalnim i supradržavnim agencijama, ali bez uključenosti njihovih nacionalnih vlada u te aktivnosti. (Beck, 2003; Bennett i Oliver, 2003; Neš, 2006) Tako da sada u nekim slučajevima gradske zajednice mogu, recimo, participirati u reguliranju javnih politika, pa i realizirati javne poslove, koje su ranije obavljale isključivo nacionalne vlasti, iako ponekad imaju vandržavni karakter i reprezentiraju politički izraz globalizacije. S tim u vezi, sve učestalije "...u malim gradovima i gradovima srednje veličine... lokalne vlasti preduzimaju korake globalne politike u stvarima kao što su razvoj saradnje, kontrola kriminala, degradacija životne sredine i unapređivanje

[3] Štaviše, nerijetko *subnacionalni akteri odlučivanja* imaju više uspjeha u reguliranju političkih pitanja iz sfere lokalne i regionalne politike, pa se tako tvrdi da "...pokrajinske i opštinske vlasti mogu biti pogodnije za upravljanje stvarima kakve su organizacija globalnih spektakala, snabdijevanje globalnih kompanija infrastrukturom, i neki aspekti kontrole transsvjetskih infektivnih bolesti i transsvjetskog kriminala." (Šolte, 2009: 203) Akteri upravljanja na tom nivou odlučivanja, po svemu sudeći, mogu efektivnije iskoristiti faktore neposrednosti, bliskosti i transparentnosti u procesu donošenja odluka.

ljudskih prava. ...Ipak, globalne veze između opštinskih vlasti uglavnom su se intenzivirale počev od poznog dvadesetog veka." (Šolte, 2009: 204) Na osnovu spomenutih uvida – što ukazuju na ekspanziju subdržavne i gradske autonomije u periodu ubrzane globalizacije – bilo bi pogrešno donijeti zaključak da je nastupila kriza i kraj države kao političke zajednice, samo zato što je *transformiran proces upravljanja* u demokratskim državama. (Fejzić, 2013; 2014) Drugim riječima, porast prekograničnih subdržavnih odnosa nije manifestacija i implikacija krize državnosti, već pokazatelj i izraz transformirane, preoblikovane i globalizirane državne politike.

Izazovi globalizacije i razvoj postsocijalističkih gradova: Sarajevo kao postsocijalistički grad

Gradovi kao urbani, ekonomski, politički i kulturološki centri počeli su ostvarivati ubrzan razvoj u epohi *industrijskog kapitalizma*, ali njihova rapidna ekspanzija desila se u doba *neoliberalne globalizacije*, koja je uveliko liberalizirala mogućnosti za kretanje ljudi, roba i općenito kapitala, što je dalo snažan poticaj unutrašnjim i vanjskim migracijama stanovništva. Kada je u pitanju razvoj savremenih gradova, onda se može konstatirati da postoji više teorijskih pristupa koji su suprotstavljeni, a do "...1980-ih godina, ekološko-evolutivni pristup proučavanju gradova modernog industrijskog društva u svetskim okvirima postulirao je modernizacijsku tezu tesne korelacije industrijskog i urbanog razvoja. Na osnovu toga izvedena je pravilnost da svi gradovi sveta na istom nivou industrijalizacije, bez obzira na tip socio-ekonomske i političke organizacije ili kulturnog razvoja, imaju manje ili više isti prostorni model, koji je baziran na univerzalizaciji iskustva gradova na Zapadu. Nasuprot tome, marksistička teorija svetskog sistema ukazivala je na fenomen zavisne urbanizacije... Prema ovoj teoriji, strukturna diskrepancija nivoa industrijskog (i opšte ekonomskog) razvoja i nivoa urbanizacije u nerazvijenom delu sveta u odnosu na zapadni model grada sistemski se reprodukuje logikom kapitalističkog načina proizvodnje, što rezultira podelom na gradove zemalja centra, poluperiferije i periferije u svetskim razmerama... U osnovi, i ovaj pristup prihvata univerzalistički model pod jednakim ekonomskim okolnostima, ali upućuje na ograničenja kapitalističkog načina proizvodnje u realizacii takvih okolnosti." (Petrović, 2004: 21) Ukupni politički i ekonomski razvoj država, kao i procesi demokratizacije, po svemu sudeći, uveliko i presudno se reflektiraju i na razvoj gradova – što uključuje potencijal njihove političke autonomije, ekonomske mogućnosti i općenito urbani

razvitak – koji figuriraju na subnacionalnom stupnju kratološke piramide i političkog odlučivanja. Analogno tome moguće je detektirati *segregacijski tonalitet* u političkom diferenciranju svjetskih gradova, jer se kao i države – u zavisnosti od ukupnog razvoja, a onda i geografskog položaja – lociraju u politički centar, poluperiferiju ili, pak, periferiju u sferi globalne politike i ekonomije. (Fejzić, 2016; Šolte, 2009) Takva slika transnacionalne i subnacionalne politike u doba globalizacije, u osnovi, reprezentira negativne implikacije i atribucije globalne politike.

Navedeni globalizacijski procesi su svojim *neoliberalnim talasima* do kraja dvadesetog stoljeća zahvatili i gradove u postsocijalističkim državama, kao što je Bosna i Hercegovina. Imajući apostrofirano u vidu, globalizacijske manifestacije osjete se i u postdejtonskom razvoju *Grada Sarajeva*, koji reprezentira glavni grad države Bosne i Hercegovine i jedan od regionalnih gradskih centara u miljeu balkanskih država. Kada je u pitanju razvoj gradova u *postkolonijalnim* i *postsocijalističkim državama*, treba naglasiti da je na *kontingentnom* znanstvenom tumačenju nastala "...teza o prekomernoj urbanizaciji Trećeg sveta. Analogni koncept podurbanizovanosti razvio je Selenji... da bi opisao specifičnost socijalističkih zemalja, koje je, takođe, obeležavalo odsustvo koordinacije urbanog infrastrukturnog razvoja sa industrijskim rastom u odnosu na zapadni model. Selenji je, međutim, naglašavao da su se socijalistički gradovi razlikovali ne samo od gradova razvijenog Zapada već i od gradova Trećeg sveta po zapostavljanju rentnih mehanizama u razvoju grada, što ih je činilo podurbanizovanim i u kvantitativnom i u kvalitativnom smislu u odnosu na gradove razvijane logikom kapitala." (Petrović, 2004: 21) Iz navedenog teorijskog uvida proizilazi zaključak da se razvoj postsocijalističkih gradova u doba ubrzane globalizacije, ipak, u nekoj mjeri razlikuje u odnosu na razvoj gradova u razvijenim euroatlantskim državama, ali i nerazvijenim državama Trećeg svijeta, a između ostalog i zbog dugotrajne podređenosti *autoritarnoj političkoj kontroli* u periodu socijalističke vladavine, jer već tada je generirana neusklađenost između urbano-infrastrukturnog i industrijskog razvoja. Tako da je pored političke i ekonomske tranzicije u postsocijalističkim državama moguće govoriti i o *gradskoj tranziciji*, koju prolaze gradski centri u tim novim demokratijama i pluralističkim režimima vlasti.

Razvoj gradova u razvijenim kapitalističkim državama, tj. u političkom centru ili prvom svijetu, bio je znatno dinamičniji i ekspanzivniji nego što je to bio slučaj u drugim zemljama, odnosno u drugom socijalističkom svijetu i slabije razvijenim zemljama trećeg svijeta. (Hejvud, 2004) Ipak, poseban uticaj na *procese urbanizacije* u skiciranom političkom miljeu izvršila je

ideologija, politika i ekonomija neoliberalizma, koja se pojavljuje kao dominantan politički obrazac u posljednjem kvartalu dvadesetog stoljeća. S tim u vezi, moguće je primijetiti da je već "...od 1970-ih u razvijenim društvima došlo... do restrukturiranja ekonomskog i društvenog života u glavnim gradskim centrima zbog nastanka postindustrijskog društva. Postindustrijski grad karakteriše deindustrijalizacija, promene u strukturi proizvodnje, tržištu radne snage i profesionalnoj strukturi. Sekundarni sektor opada, tercijarni i, naročito, kvartarni sektor ubrzano rastu. Pomeren je naglasak sa proizvodnje robe ka razvoju sektora usluga. Ove promene u ekonomiji takođe su donele promene u prirodi potrebe za nekretninama, sve je veća potražnja za kancelarijskim prostorom, prostorom za radnje, hotele, laku industriju i skladištenje, i dr." (Backović, 2005: 29) Spomenute ekonomsko-političke promjene i transformacija gradova od industrijskih ka *postindustrijskim gradskim centrima* u postsocijalističkim državama – što se posebno odnosi na deindustrijalizaciju – desila se znatno kasnije, jer te političke zajednice prije ulaska u *tranzicijsku fazu* nisu bile u punom kapacitetu otvorene prema vandržavnoj sferi.[4] Imajući navedeno u vidu, apostrofirane *urbane korekcije* u postsocijalističkim gradovima, u pravilu, pojavljuju se tek nakon najmanje jedne decenije tranzicijskog iskustva, kada su, recimo, neke od država postsocijalističkog miljea već bile ušle u *eurointegracijsku fazu*.

S postindustrijskom i postfordističkom egzistencijom država i gradova, u pravilu, dolaze mnoge *promjene*, ali se pojavljuju i svojevrsne *političke prepreke*. Drugim riječima, taj novi i transformacijski put postsocijalističkih gradova markiran je različitim ekonomsko-političkim redukcionizmima i antinomijama. S tim u vezi, može se konstatirati sljedeće: "Nacionalni urbani sistem menja se mnogo sporije od prostorne strukture grada. Ipak, pošto više nema planirane urbanizacuje i ideje podjednakog regionalnog razvoja doći će do regionalne polarizacije, jer je promenjen osnovni činilac urbanog razvoja. ...Novu globalnu podelu rada karakteriše koncentracija funkcija upravljanja, tj. centara transnacionalnih korporacija, i poslovnih i finansijskih uslužnih

[4] Primarni cilj *urbane politike* u savremenim gradovima, pa tako i u postsocijalističkim gradskim centrima "...treba da bude usklađivanje svakodnevnih potreba stanovništva i ekonomskog razvoja grada. ... Postsocijalistički gradovi treba da primene iskustva gradova koji su uspešno pomirili ekonomski razvoj i potrebe lokalne zajednice. Trebalo bi da se usvoji pluralistički pristup urbanog planiranja okrenutog ka zajednici, koji je bliži korporativnom i socijaldemokratskom modelu." (Backović, 2005: 40) Bolje rečeno, samo ekonomsko-politički razvoj gradova, koji vodi računa o socijalnoj redistribuciji i jednakosti, osigurava *holističku povezanost* građana i zajednice, što gradske i općenito političke zajednice čuva od društvene atomizacije i radikalne komercijalizacije, ali i od protestne aktivnosti i neposluha građanstva. (Fejzić, 2017) Takav transformacijski razvitak postsocijalističkih država i gradova, u pravilu, osigurava zadovoljnu egzistenciju građanstva i legitimno funkcioniranje političke vlasti.

delatnosti u glavnim urbanim centrima... Reorganizaciju proizvodnje prate novi oblici organizacije, koje se obično opisuju kao transformacija od fordističkog ka postfordističkom režimu akumulacije i kao pokret ka fleksibilnim strategijama i procedurama akumulacije." (Backović, 2005: 30, 31) Nova globalna podjela rada i postfordistička ekonomija izvršit će presudan uticaj na pojavu *privatiziranog upravljanja* u javnom sektoru postsocijalističkih režima vlasti, što će dovesti do ekspanzivnog porasta privatizacije javnih dobara i usluga, a sve to će se u velikoj mjeri reflektirati na regulacijsku i finansijsku moć postsocijalističkih država i njihovih gradova. (Beck, 2003; Neš, 2006) Prema tome, *agresivnoj neoliberalnoj komercijalizaciji* neće biti izložene samo tranzicijske postsocijalističke države već i urbani centri u tim zemljama. Sve akcentirane promjene i transformacijski obrasci su, u osnovi, prisutni i u postdejtonskoj Bosni i Hercegovini, ali i u Gradu Sarajevu, koji se već odavno suočava sa praksama neoliberalne komercijalizacije u javnom sektoru i politikom deindustrijalizacije. (Fejzić, 2015) Komercijalizacijska politika već je zahvatila mnoge dijelove javnog sektora na prostoru Grada Sarajeva, pa čak i šire na cijelom području Kantona Sarajevo, a to je posebno vidljivo u oblasti saobraćaja, zdravstva, telekomunikacija i informiranja, izgradnje i održavanja stambenih prostora, obrazovanja, i sl.

Iako su subnacionalni nivoi vlasti postali autonomiji i samostalniji u donošenju odluka – to je povezano i sa donošenjem *Evropske povelje o lokalnoj samoupravi* sredinom osamdesetih godina dvadesetog stoljeća – što se posebno odnosi na lokalne i gradske zajednice – koje su kroz politiku supsidijarnosti i decentralizaciju vlasti dobili znatno veća politička ovlaštenja – sve to ne znači da su u potpunosti oslobođeni od regulacijskog uticaja nacionalne vlasti na državnom nivou. U skladu sa takvim razvojem političkih događanja u doba neoliberalne globalizacije, uzmimo, neki gradovi su tokom "...1990-ih, u administrativnom, političkom i ekonomskom smislu, postali samostalniji, tako da mogu da utiču na sopstveni razvoj i doseljavanje stanovništva. Međutim, sada lokalni razvoj zavisi od: prioriteta javne politike, finansijskih odnosa među lokalnim vlastima, udela tržišnih procesa, količine privatnog kapitala, spremnosti da se investira u lokalno tržište, pojave novih privatnih aktera, tendencija u prostornoj mobilnosti stanovništva." (Backović, 2005: 32) S tim u vezi, politička autonomija koju su dobile gradske zajednice u unutardržavnoj sferi imala je svoju političku cijenu i teret, jer su gradovi zahvaćeni dinamičnom konkurencijom i natjecanjem, koje je izvana nametnula neoliberalna tržišna ekonomija i komercijalizacijski model upravljanja u javnom sektoru, što je socijalnu egzistenciju građanstva i ekonomske mogućnosti

gradskih centara učinilo nesigurnim, neizvjesnim i rizičnim. (Beck, 2003; Bennett i Oliver, 2003) Takvo političko okruženje nije obećavajuće, zato što, u osnovi, ne osigurava po svaku cijenu stabilnost vlasti, socijalnu sigurnost i ekonomski prosperitet, zbog čega nerijetko aktivno i heretički orijentirano građanstvo *protestira* protiv tog obrasca politike u pluralističkim režimima vlasti. (Fejzić, 2017) Nenasilna ili nasilna protestna aktivnost građanstva i civilni neposluh se u takvim slučajevima, u pravilu, demonstriraju i realiziraju u ključnim gradskim centrima i glavnim gradovima država, jer su u njima locirane državne i druge javne institucije te bitni privredni kapaciteti, što se može, recimo, eklatantno sagledati kroz pokazani protestni aktivitet antiglobalizacijskih i alterglobalizacijsih grupa, ali i, na primjer, kroz proteste nezadovoljnog građanstva, koji su se dogodili u februaru 2014. godine u Bosni i Hercegovini i Gradu Sarajevu.

Visoka koncentracija populacije na ograničenom prostoru – sa čim se suočavaju veliki gradovi i u postsocijalističkim državama – izazov je sama po sebi zbog više razloga, pa čak ponekad predstavlja i *sigurnosni rizik*, ali ona ima i svoje prednosti, a one su posebno primjetne, uzmimo, u sferi pružanja usluga i tržišta rada. S tim u vezi, treba apostrofirati da su, ipak, u velikim i glavnim gradovima najbolje "...šanse za poboljšanje životnog standarda, ali samo za određene društvene grupe. U slučaju kada broj gubitnika tranzicije počinje da nadmašuje broj dobitnika, otvara se prostor za političku tenziju. ... Posledica političkih i ekonomskih reformi je sve veća društvena diferencijacija, koja može dovesti do legitimacijske krize. ...država treba da stvara fondove za različite socijalne programe. ... Međutim, viši porezi i socijalna davanja ograničavaju ekonomske aktivnosti. Zbog toga je glavni izazov društvima u tranziciji da pomire sukob između komercijalnih interesa i potreba stanovništva. Da bi to postigle, vlade vode različite politike." (Backović, 2005: 39) No, sasvim je jasno da jedino *regulacijska politika vlasti*, koja vodi brigu o određenom nivou socijalnog blagostanja, može donijeti političku stabilnost, socijalni mir i ekonomsku održivost političkim i gradskim zajednicama – na to ukazuju dosadašnja politička iskustva savremenih država – dok *deregulacijska politika vlade*, ustvari, vodi u političku neizvjesnost, socijalnu nesigurnost i ekonomsku rizičnost, a pri tome najviše odgovara *akterima krupnog korporacijskog biznisa*, kao producentima *privatiziranog upravljanja* i komercijalizacije u oblasti javnih politika. Skicirana matrica deregulacijske politike zahvatila je već uveliko i postsocijalističke gradove, koji slijede organsku logiku političkog razvitka. (Vinsent, 2009; Backović, 2005) Zbog toga se spomenuti *tranzicijski gradovi* sve učestalije suočavaju sa različitim

pritiscima i ucjenama multinacionalnih korporacija, koje su prethodno u njihovoj široj gradskoj zoni otvorile svoje filijale i radna postrojenja – u potrazi za jeftinijom radnom snagom, fleksibilnom poreskom politikom ili propustljivom zakonskom regulativom – a takve sporne i protudemokratske prakse moguće je detektirati i identificirati i na širem prostoru Grada Sarajeva.

Velika prijetnja izvornom identitetu gradova i drugih lokalnih zajednica je *kulturološka globalizacija*, koja svojim permanentnim *vesternizacijskim uticajem*, sa distance ili direktno, postepeno mijenja izvorni identitet, arhitektonska obilježja i urbanizacijski kod gradskih zajednica, što je posebno izražen trend u postkolonijalnim i postsocijalističkim državama. Navedene *identitetske korekcije* itekako su vidljive u Gradu Sarajevu, što je, u osnovi, neželjeni dar globalizacijske politike, koji globalizacija daruje i poklanja svim političkim, gradskim i lokalnim zajednicama u kojima uspijeva ostvariti uticaj. Identitet grada, u osnovi, obuhvata i reprezentira "...jedinstveno simboličko 'lice' grada: šta ga obeležava, šta ga čini prepoznatljivim. *...identitet grada se može definisati kao skup jedinstvenih osobina i obeležja koji obezbeđuje trajnu prepoznatljivost jednom gradu u poređenju s drugim gradovima, po kojima se on od njih razlikuje i priznaje kao poseban.*" (Spasić i Backović, 2017: 16) Ipak, apostrofirano *simboličko lice* gradova i njihov jedinstveni *identitetski sklop*, koji ih čini drugačijim od drugih, izloženi su različitim i otvorenim prijetnjama. Naime, globalizacijski uticaji imaju vrlo izražen uniformizirajući i unificirajući karakter, što je prijetnja i heretičkoj politici, i nacionalnoj kulturi, ali i autentičnom identitetu, pa tako i definiranom *identitetskom kodu* gradskih zajednica. Razvitak i prosperitet gradova, uključujući i postsocijalističke gradske zajednice i centre, uveliko zavisi od stečenog identiteta, a on "...iako i sam fluidan i neprestano u redefinisanju i reinterpretaciji, sačinjava njegovu, ako se tako može reći, simboličku infrastrukturu, koja ga 'drži" jednako kao i ona građevinska." (Spasić i Backović, 2017: 151) Identitet gradova reprezentira i uključuje njihovu ukupnu simboličko-vrijednosnu infrastrukturu, koja ima *sedimentni karakter* i rezultat je dugotrajnog historijskog razvoja, tradicijskog naslijeđa te općenito različitih društvenih, religijskih i običajnih uticaja iz prošlosti. Dugotrajni razvitak Grada Sarajeva markirao je, na primjer, njegov identitetski kod – u sebi nosi različite uticaje i sažima ih u jednu koherentnu cjelinu, pa oni koegzistiraju i ne isključuju se – a on obuhvata različite *identitetske elemente* nastale pod uticajem: srednjovjekovne bosanske tradicije, osmanske imperijalne politike, austrougarske vladavine, islama, rimokatoličanstva, pravoslavlja, jugoslavenstva, feudalizma, socijalizma, kapitalizma, evropeizacije i sl. No, prikazano *identitetsko*

profiliranje Grada Sarajeva odvijalo se uglavnom u doba državnog etatizma – dugo vremena reprezentirao je dominirajuću paradigmu vladavine – u prilično kontroliranim političkim uvjetima, pa taj razvoj nije bio podložan *identitetskoj krizi*, ali sve se to rapidno promijenilo sa pojavom ubrzane globalizacije, koja stvara nekontroliranu globalizacijsku međuzavisnost i održava se uglavnom asimilacijskom logikom, što je postala egzistentna i faktička prijetnja izvornim identitetima savremenih gradova.

Politički status i nadležnosti Grada Sarajeva: prepreke i redukcionizmi

Nadležnosti Grada Sarajeva definirane su i utvrđene Statutom Grada Sarajeva. No, ključni politički okvir, ipak, čini Ustav Kantona Sarajevo. *Političke nadležnosti* Grada Sarajeva reducirane su i smanjene u postdejtonskom periodu državne egzistencije – kao i *teritorijalni okvir* – u odnosu na političke kompetencije koje je gradska vlast imala prije toga.[5] Primarni problem je u tome što je Kanton Sarajevo ustavno, zakonski i politički ovlašten da obavlja sve značajnije javne poslove na prostoru Grada Sarajeva, pa tako gradska vlast u raspodjeli političkih nadležnosti na prostoru navedenog kantona nema odgovarajuću ulogu i nalazi se u podređenom statusu u odnosu na kantonalnu vlast. U Statutu je navedeno da je Grad Sarajevo nadležan za: urbano planiranje / upotrebu lokalnog zemljišta; javne službe / infrastrukturu (vodu, kanalizaciju, prikupljanje otpada, grijanje, gas, tržnice, javne parkove, vatrogasne brigade, lokalne zdravstvene službe, sportske objekte, groblja); gradske finansije; javni saobraćaj; kulturu; osnovno i srednje obrazovanje; lokalni

[5] Kompliciran odnosi kantonalne i gradske vlasti u Sarajevu su politička realnost u postdejtonskoj Bosni i Hercegovini, a politička promjena "...odnosa Kantona Sarajevo naspram pozicije i statusa grada Sarajeva izvedena je donošenjem Amandmana I na Ustav Kantona. Ovim amandmanom se uvodi postojanje i teritorijalni obuhvat grada Sarajeva kao jedinice lokalne samouprave. Grad Sarajevo, prema Amandmanu I, čine opštine: Centar, Novi Grad, Novo Sarajevo i Stari Grad. Uz definisanje postojanja i teritorijalnog obuhvata grada Sarajeva, u ustavu Kantona nisu definisane nadležnosti i unutrašnja organizacija grada Sarajeva. Ustavom Kantona Sarajevo je predviđeno da se nadležnosti i organizacija grada Sarajeva uređuju Statutom grada. ...Radi se o tome da je grad Sarajevo u predratnom vremenu bio jedinstvena cjelina na svom historijskom i urbanom prostoru. Taj prostor je obuhvatao 10 opština... Svođenje teritorijalnog obuhvata grada Sarajeva samo na dio njegove urbane cjeline, zapravo na četiri opštine, onemogućilo je uspostavu i funkcionisanje lokalne samouprave u gradu Sarajevu na principima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi. ...Osim toga, grad Sarajevo nije dobio nadležnosti u oblasti urbanog razvoja i upravljanja gradskim komunalnim organizacijama i ustanovama. Izgubio je mogućnost da ima sopstvene prihode." (Pejanović et al., 2020: 35) Uzimajući u obzir navedene političke redukcionizme, do kraja je jasno da se čim prije moraju napraviti funkcionalne političke promjene, koje bi vratile političko dostojanstvo Gradu Sarajevu, što bi svakako omogućilo i njegov dinamičniji razvitak.

biznis; dobrotvorne organizacije; lokalni radio i televiziju; lokalni turizam; izvršne aspekte stambene politike (dodjela stanova, planiranje, izgradnja i održavanje zgrada u društvenom vlasništvu, odluke o visini stanarina) i druge nadležnosti koje Gradu Sarajevu prenese Kanton Sarajevo, odnosno povjere općine. (Statut Grada Sarajeva, čl. 16, 2008) Imajući navedeno u vidu, sasvim je jasno da su političke nadležnosti Grada Sarajeva – kao glavnog grada države – značajno minimizirane u odnosu na nadležnosti koje imaju drugi veliki gradovi u regiji, što je ogroman politički problem i prepreka ubrzanijem razvoju grada. Uz to, limitirajući faktor u razvitku Grada Sarajeva je i njegova *teritorijalna ograničenost*, zbog čega bi neke susjedne općine u Kantonu Sarajevu, kao što su Vogošća i Ilidža, trebalo uključiti u Grad Sarajevo, a na taj način bi se, čak, osigurao i potencijal za njegov *konurbacijski razvoj*.

Prihodi Grada Sarajeva su zbog reduciranih političkih nadležnosti uveliko smanjeni u odnosu na druge velike gradske centre i glavne gradove u postsocijalističkim državama. S tim u vezi, prihodi Grada Sarajeva osiguravaju se, u pravilu, na sljedeći način: iz budžeta Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Kantona Sarajevo, kao i naknada troškova iz budžeta Kantona Sarajevo za obavljanje poslova kantonalne uprave koji su preneseni na Grad Sarajevo; prihodi iz dijela poreza Kantona Sarajevo; gradski porezi i takse, čije stope, u granicama određenim zakonom, utvrđuje samostalno; prihodi od nepokretnih i pokretnih stvari u vlasništvu Grada Sarajeva; prihodi od preduzeća i drugih pravnih lica u vlasništvu Grada Sarajeva, kao i prihodi od koncesija koje odobrava Grad Sarajevo; prihodi od prodaje pokretnih i nepokretnih stvari u vlasništvu Grada Sarajeva; pokloni, nasljedstva i legati; pomoć, donacije, zajam, kredit i samodoprinos i drugi prihodi utvrđeni zakonom i aktima Gradskog vijeća, u skladu sa zakonom. (Statut Grada Sarajeva, čl. 70, 2008) Smanjene političke nadležnosti Grada Sarajeva su, po svemu sudeći, ključni razlog zbog kojeg grad ima problem sa nedostatnim prihodima, jer je gradska vlast zakonski onemogućena u obavljanju mnogih javnih poslova, a direktna posljedica toga je *niska budžetska sposobnost* te limitiranost gradske uprave u planiranju razvoja grada i investiranju u razvojne projekte.[6]

[6] Posljednjim ustavnim korekcijama iz 2017. godine napravljene su izmjene "...Ustava Kantona Sarajevo, koje se odnose na pravni status grada Sarajeva, inicira se jedan proces koji će u vremenu koje dolazi omogućiti da grad Sarajevo, kao jedinica lokalne samouprave, dobije svoje pune nadležnosti, na principima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi. S tim u vezi je i nužnost promjene teritorijalnog obuhvata grada Sarajeva. ...U definisanju pravnog statusa grada Sarajeva, valja u cijelosti razgraničiti nadležnosti u trouglu: Kanton Sarajevo, grad Sarajevo i opštine u sastavu grada Sarajeva. Sve dok se grad Sarajevo ne uspostavi na cjelini svog urbanog prostora i sa punim nadležnostima u oblasti urbanog planiranja prostora, izgradnje i održavanja urbane infrastrukture, kao i upravljanja komunalnim djelatnostima i razvojem kulture, obrazovanja, zdravstva i turizma, zaostajaće u svom ekonomsko-so-

S druge strane, Kanton Sarajevo, kojem pripada područje Grada Sarajeva, ima ogromne ustavno-političke nadležnosti, pa je sasvim jasno zbog čega se u ovom slučaju grad nalazi u podređenom političkom položaju – kao jedinica lokalne samouprave – a to je i razlog zbog kojeg je reducirana njegova gradska autonomija. Moguće je, čak, konstatirati da Kanton Sarajevo – kao uostalom i drugi bosanskohercegovački kantoni – ima *meganadležnosti* u sferi reguliranja javnih politika i općenito upravljanja javnim sektorom, što onda *minimizira* politički značaj i ulogu gradske vlasti na području Grada Sarajeva. Naime, u okviru svojih političkih nadležnosti Kanton Sarajevo nadležan je za: "a) uspostavljanje i nadziranje policijskih snaga; b) utvrđivanje obrazovne politike, uključujući donošenje propisa o obrazovanju i osiguranje obrazovanja; c) utvrđivanje i provođenje kulturne politike; d) utvrđivanje stambene politike, uključujući i donošenje propisa koji se tiču uređivanja i izgradnje stambenih objekata; e) utvrđivanje politike koja se tiče reguliranja i osiguravanja javnih službi; f) donošenje propisa o korištenju lokalnog zemljišta, uključujući i saniranje; g) donošenje propisa o unapređivanju lokalnog poslovanja i dobrotvornih aktivnosti; h) donošenje propisa o lokalnim postrojenjima za proizvodnju energije i osiguranje njihove dostupnosti; i) utvrđivanje politike u vezi sa osiguranjem radija i televizije, uključujući donošenje propisa o osiguranju njihovog rada i izgradnji; j) provođenje socijalne politike i uspostava službi socijalne zaštite; k) stvaranje i primjena politike turizma i razvoja turističkih resursa; l) stvaranje pretpostavki za optimalni razvoj privrede koja odgovara urbanoj sredini; m) finansiranje djelatnosti kantonalnih vlasti ili kantonalnih agencija oporezivanjem, zaduživanjem ili drugim sredstvima." (Ustav Kantona Sarajevo, čl. 12, 1996) Skicirane i prikazane meganadležnosti kantonalne vlasti u Sarajevu najeklatantnije pokazuju zbog čega su, ustvari, reducirane temeljne političke funkcije gradski vlasti na tom prostoru, što je definitivno izraz poremećene političke ravnoteže, paradoks

cijalnom, urbanom i kulturnom razvoju, kao urbano, kulturno i političko središte Bosne i Hercegovine. ...Bitna promjena pravnog statusa grada Sarajeva može uslijediti na temelju dvije pretpostavke. Prva je definisanje u Ustavu Kantona Sarajevo, pravne pozicije grada Sarajeva, unutar koje će imati pune nadležnosti i teritorijalni obuhvat na šest opština koje čine jedinstven urbani prostor Sarajeva: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža i Vogošća. Druga je da zastupnici u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine iz Kantona Sarajevo i Federacije Bosne i Hercegovine pokrenu inicijativu za donošenje državnog zakona o gradu Sarajevu kao glavnom gradu Bosne i Hercegovine." (Pejanović et al., 2020: 38, 39, 40) Markirane političke korekcije, u kontekstu redefiniranja nadležnosti datih gradskoj vlasti, koje su identificirane u prethodnom teorijskom uvidu, zapravo, reprezentiraju jako dobar politički orijentir za repozicioniranje političkog statusa Grada Sarajeva. Štaviše, treba posebno naglasiti da je nužno praktično realizirati obje *navedene političke pretpostavke*, barem u ovom politološkom poimanju, kako bi bilo moguće popraviti pravni status Grada Sarajeva i kako bi Sarajevo kao glavni grad države uspjelo vratiti izgubljeni politički dignitet.

političke decentralizacije i uzrok političkog stagniranja Grada Sarajeva. U takvim političkim uvjetima zaista nije moguće ostvariti bilo kakav značajniji ekonomsko-politički napredak i smislen urbanizacijski razvoj, pa je zato neophodno napraviti određene i kontrolirane ustavno-političke korekture u Kantonu Sarajevo, pa čak i na nivou državne vlasti, kako bi Grad Sarajevo mogao čim prije obnoviti i vratiti *gradsku autonomiju* koja mu pripada kao glavnom gradu države.

Preporuke za političku transformaciju Grada Sarajeva: o političkim iskustvima Grada Zagreba i Grada Beograda

Izlaz iz trenutnog političkog konteksta i okvira itekako je moguć, ali i poželjan, jer bez toga nije moguće napustiti sadašnju fazu razvoja Grada Sarajeva, koja po mnogim osnovama ima *stagnacijski karakter*. Ulazak u novu, prirodniju i funkcionalniju *razvojnu fazu* garantira dinamičniji razvoj Grada Sarajeva, jer bi se u tom slučaju efektivnije koristili raspoloživi potencijali, koji do sada nisu bili dovoljno iskorišteni, ali je prije toga nužno redefinirati političke nadležnosti grada i proširiti njegov teritorij na susjedne općine Vogošću i Ilidžu, s obzirom na to da se radi o jedinstvenom prostornom i urbanizacijskom okviru. Imajući u vidu da politika i ekonomija moraju imati uravnotežen i harmoničan odnos ako se namjerava napraviti neki zavidan razvitak, onda bi bilo besmisleno očekivati da se može ostvariti ubrzan ekonomski i urbanizacijski razvoj u Gradu Sarajevu u uvjetima reducirane gradske autonomije. Smanjene političke nadležnosti Grada Sarajeva ne korespondiraju ni sa temeljnim načelima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi, što je posebno vidljivo kada su u pitanju *minimizirane mogućnosti* za sticanje prihoda, bez čega nema uvjeta za sticanje pune finansijske i općenito političke autonomije. Kada su u pitanju *finansijski izvori* lokalnih jedinica i zajednica u Evropskoj povelji o lokalnoj samoupravi, navodi se sljedeće: "1. Lokalne će jedinice imati, u okviru državne ekonomske politike, pravo na odgovarajuće svoje prihode kojima će slobodno raspolagati u obavljanju svojih ovlasti. 2. Prihodi lokalnih jedinica moraju biti razmjerni njihovim ovlastima predviđenim ustavom i zakonom. 3. Najmanje dio prihoda lokalnih jedinica mora proizlaziti iz lokalnih poreza i naknada, čije stope, u granicama utvrđenim zakonom, same određuju. 4. Sustavi financiranja prihoda lokalnih jedinica moraju biti dovoljno raznoliki i evolutivni kako bi mogli slijediti, koliko je to praktički moguće, promjene stvarnih troškova obavljanja lokalnih ovlasti. 5. Zaštita financijski slabijih lokalnih jedinica traži prihvaćanje odgovarajućih

postupaka ili mjera financijskog ujednačavanja u cilju ispravljanja učinaka nejednake diobe mogućih izvora financiranja, odnosno financijskog opterećenja što ga moraju podnositi. Takvim postupcima ili mjerama ne smije se sužavati slobodno odlučivanje lokalnih jedinica o pitanjima koja su u njihovom djelokrugu. 6. Od lokalnih će se jedinica, na odgovarajući način, tražiti mišljenja o tome kako će im se dodjeljivati preraspoređeni izvori financiranja. 7. Koliko je to moguće, subvencije lokalnim jedinicama neće biti namijenjene financiranju specifičnih projekata. Dodjelom tih sredstava neće se ugrožavati temeljna sloboda politike odlučivanja lokalnih jedinica u području njihovih vlastitih nadležnosti. 8. Kako bi se financirali njihovi troškovi investiranja, lokalne jedinice moraju imati, u skladu sa zakonom, pristup nacionalnom tržištu kapitala." (Evropska povelja o lokalnoj samoupravi, čl. 9, 1985) Iz priloženog je, recimo, moguće zaključiti da je *pravo na lokalnu samoupravu* Grada Sarajeva – onako kako je definirano u Evropskoj povelji o lokalnoj samoupravi – uveliko uvjetovano i reducirano, što već ima dalekosežne i dugoročne posljedice. Neki drugi glavni gradovi u široj regiji, poput Zagreba i Beograda, imaju osiguranu znatno povoljniju ustavno-političku poziciju, koja u potpunosti korespondira sa ključnim principima gradske autonomije, odnosno sa temeljnim načelima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi.

Tako, na primjer, Grad Zagreb ima definiran puno *sadržajniji set* političkih nadležnosti i funkcija u sferi reguliranja javnih poslova i politika. U Statutu Grada Zagreba navode se sljedeći javni poslovi za koje je zadužena gradska vlast: "(1) Grad Zagreb u okviru svoga samoupravnog djelokruga obavlja poslove iz djelokruga grada i djelokruga županije te druge poslove u skladu sa zakonom. (2) Poslove državne uprave iz djelokruga ureda državne uprave i druge poslove državne uprave utvrđene posebnim zakonima u Gradu Zagrebu obavljaju, na temelju zakona, gradska upravna tijela. (3) U obavljanju poslova iz stavka 2. ovoga članka upravna tijela Grada Zagreba imaju ovlasti i obveze tijela državne uprave sukladno zakonu kojim se uređuje sustav državne uprave. (4) Grad Zagreb samostalan je u odlučivanju o poslovima iz svojega samoupravnog djelokruga u skladu s Ustavom, zakonom i ovim statutom. (5) Grad Zagreb ima prava i obveze grada i županije." (Statut Grada Zagreba, čl. 4, 2016) Uz to, Grad Zagreb obavlja i vrši u svom samoupravnom djelokrugu "...poslove lokalnog značaja kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana te poslove područnog (regionalnog) značaja, a koji nisu Ustavom ili zakonom dodijeljeni državnim tijelima, i to osobito one koji se odnose na: 1. gospodarski razvoj, 2. komunalno gospodarstvo, 3. prostorno i urbanističko planiranje, 4. uređenje naselja i stanovanje, 5. odgoj

i obrazovanje, 6. zdravstvo, 7. socijalnu skrb, 8. brigu o djeci, 9. kulturu, tjelesnu kulturu i sport, 10. planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova, 11. promet i prometnu infrastrukturu, 12. zaštitu potrošača, 13. zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša, 14. protupožarnu i civilnu zaštitu, 15. održavanje javnih cesta, 16. izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola i drugih akata vezanih uz gradnju, te provedbu dokumenata prostornog uređenja, 17. te ostale poslove sukladno posebnim zakonima. (2) Grad Zagreb obavlja i druge poslove koji proizlaze iz njegova ustavnog i zakonskog položaja. (3) Posebnim zakonima kojima se uređuju pojedine djelatnosti iz stavka 1. ovoga članka određuju se poslovi obavljanje kojih je Grad Zagreb dužan organizirati te poslovi koje Grad može obavljati." (Statut Grada Zagreba, čl. 36, 2016) Date političke nadležnosti omogućavaju Gradu Zagrebu – kao glavnom gradu Republike Hrvatske koja je članica Evropske unije – da autonomno upravlja svim bitnim javnim poslovima na gradskom području te da ostvaruje regulacijski uticaj na širem prostoru županije. Upravo ovaj politički obrazac predstavlja dobar politički orijentir i pokazni model, kada je u pitanju sagledavanje mogućnosti za revidiranje i repozicioniranje uloge gradske vlasti na području Grada Sarajeva, gdje trenutno sve značajnije javne poslove realizira i obavlja kantonalna vlast.

Ustavno-zakonske nadležnosti Grada Beograda – kao glavnog grada Republike Srbije – također su maksimalno optimizirane i politički raznovrsne, pa gradska uprava može autonomno upravljati širokim spektrom javnih poslova na gradskom području. S tim u vezi, gradska vlast Grada Beograda u skladu sa Ustavom i zakonom: "1. donosi dugoročni i srednjoročni program razvoja grada i pojedinih delatnosti, sa projekcijom finansiranja; 2. donosi programe i sprovodi projekte ekonomskog razvoja grada i stara se o unapređenju opšteg okvira za privređivanje i zapošljavanje, kao i za ravnomerniji razvoj grada; organizuje i sprovodi javne radove od interesa za grad; 3. donosi regionalni prostorni plan grada i prostorni plan za područje gradske opštine, uz prethodno pribavljeno mišljenje gradske opštine...; 4. donosi urbanističke planove, uz prethodno pribavljeno mišljenje gradske opštine... izdaje izvod iz urbanističkog plana...; 5. izdaje odobrenje za izgradnju i rekonstrukciju objekata preko 800 m^2 bruto površine... i objekata infrastrukture, saobraćajnica i benzinskih stanica i za te objekte izdaje potvrdu o usklađenosti idejnog projekta sa izdatim izvodom iz urbanističkog plana...; 6. donosi budžet i završni račun budžeta grada; 7. utvrđuje stope izvornih prihoda grada...; utvrđuje, naplaćuje i kontroliše izvorne prihode grada; 8. uređuje i obezbeđuje uslove obavljanja i razvoja komunalnih delatnosti...; 9. donosi programe

uređenja građevinskog zemljišta...; 10. uređuje uslove i način postavljanja privremenih objekata na javnim površinama na teritoriji grada...; 11. uređuje i obezbeđuje korištenje poslovnog prostora kojim upravlja...; 12. stara se o održavanju stambenih zgrada i bezbednosti njihovog korištenja...; 13. stara se o zaštiti životne sredine...; 14. organizuje zoohigijensku službu...; 15. uređuje i obezbeđuje posebne uslove i organizaciju autotaksi prevoza putnika; 16. uređuje i obezbeđuje organizaciju prevoza u linijskoj plovidbi koji se vrši na teritoriji grada; 17. osniva robne rezerve za teritoriju grada...; 18. osniva ustanove i organizacije u oblasti zdravstvene zaštite, dečje zaštite, turizma i u drugim oblastima...; 19. osniva ustanove u oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja...; 20. osniva ustanove u oblasti osnovnog obrazovanja...; 21. osniva ustanove i organizacije u oblasti sporta...; 22. osniva ustanove u oblasti socijalne zaštite i prati i obezbeđuje njihovo funkcionisanje...; 23. osniva ustanove kulture...; 24. organizuje zaštitu od elementarnih i drugih većih nepogoda...; 25. donosi osnove zaštite, korištenja i uređenja poljoprivrednog zemljišta...; 26. uređuje način korištenja i upravljanja izvorima, javnim bunarima i česmama; izdaje vodoprivredne uslove, saglasnosti i dozvole za objekte utvrđene zakonom; 27. podstiče i stara se o razvoju turizma na teritoriji grada i utvrđuje visinu boravišne takse; 28. stara se o razvoju i unapređenju ugostiteljstva, zanatstva i trgovine...; 29. podstiče i pomaže razvoj inovacionih i naučno-istraživačkih delatnosti na svojoj teritoriji; 30. upravlja i raspolaže imovinom grada...; 31. uređuje i organizuje vršenje poslova u vezi sa držanjem i zaštitom domaćih i egzotičnih životinja; 32. organizuje vršenje poslova pravne zaštite svojih prava i interesa; 33. obrazuje organe, organizacije i službe za potrebe grada...; 34. pomaže razvoj različitih oblika samopomoći i solidarnosti sa licima sa posebnim potrebama...; 35. podstiče i pomaže razvoj zadrugarstva; 36. stara se o ostvarivanju, zaštiti i unapređenju sudskih prava i individualnih i kolektivnih prava pripadnika nacionalnih manjina i etničkih grupa... stara se o ostvarivanju, zaštiti i unapređenju ravnopravnosti polova...; 37. stara se o javnom informisanju od lokalnog značaja...; 39. obrazuje inspekcijske službe i vrši inspekcijski nadzor...; 40. uređuje i obezbeđuje upotrebu imena, grba i drugog obeležja grada; 41. pomaže rad organizacija i udruženja građana, 42. stvara uslove za brigu o mladima...; 43. obavlja i druge poslove od neposrednog interesa za građane, u skladu sa Ustavom, zakonom i ovim statutom." (Statut Grada Beograda, čl. 25, 2008) Pored navedenih nadležnosti Grad Beograd ima i posebne nadležnosti kao glavni grad, pa gradska vlast u skladu sa zakonom: "1. uređuje i obezbeđuje... zaštitu voda...; 2. uređuje i obezbeđuje obavljanje poslova koji se odnose

na izgradnju, rekonstrukciju, održavanje i upravljanje opštinskim putevima i ulicama u naselju, kao i državnim putevima, osim autoputa i osniva javno preduzeće za obavljanje delatnosti...; 3. obrazuje komunalnu policiju, obezbeđuje i organizuje vršenje poslova komunalne policije; 4. stara se o zaštiti od požara...; 5. osniva televizijske i radio-stanice, novine i druga sredstva javnog obaveštavanja." (Statut Grada Beograda, čl. 26, 2008) Političke funkcije Grada Beograda su još raznovrsnije definirane i nabrojane, pa su pored osnovnih nadležnosti gradske vlasti navedene i posebne ovlasti gradske uprave, koje su povezane sa statusom glavnog grada. Sasvim je evidentno da je u skiciranom slučaju osigurana puna gradska autonomija, pri čemu se gradska vlast pojavljuje kao temeljni politički regulator svih javnih poslova na gradskom području. Prikazani politički model pokazuje kako gradska vlast – u gradovima kao *subnacionalnim akterima politike* – predstavlja značajan nivo političkog odlučivanja unutar policentričnog sistema upravljanja. (Fejzić, 2015; Pejanović i Sadiković, 2012) Stoga, prethodno prezentirani koncept autonomne gradske politike, u osnovi, respektira sva ključna načela Evropske povelje o lokalnoj samoupravi, kao i značaj gradskog nivoa vlasti u policentričnoj globalnoj politici, pa zato može biti vrlo inspirativan i koristan kao pokazani obrazac za političke promjene, koje je potrebno napraviti kako bi Grad Sarajevo ponovo stekao punu gradsku autonomiju u obavljanju i vršenju javnih poslova unutar gradskog područja.

Zaključna razmatranja: o mogućnostima za redefiniranje statusa Grada Sarajeva

Gradovi u postsocijalističkim državama suočavaju se učestalo sa velikim izazovima u kontekstu nužnog *političkog repozicioniranja*, bez čega ne bi mogli pratiti savremene trendove razvoja u doba neoliberalne globalizacije. Uz to, subnacionalni nivoi vlasti imaju sve izraženiji uticaj na *nacionalnu* i *transnacionalnu politiku*, jer se sve značajne političke odluke nerijetko donose kroz policentričnu proceduru odlučivanja i upravljanja na više nivoa vlasti, pa su i zbog toga gradske zajednice postale nezamjenjivi akteri savremene politike. Baš zbog toga se poseban značaj pridaje razvoju gradske autonomije i općenito gradova u uvjetima postsocijalističke tranzicije i neoliberalne globalizacije.

Politički razvoj Grada Sarajeva u postsocijalističkoj Bosni i Hercegovini uglavnom prate različiti redukcionizmi i ustavno-političke kontingencije. Štaviše, spomenute *političke antinomije* su u velikoj mjeri reducirale izvorne

političke funkcije gradske vlasti i gradsku autonomiju Grada Sarajeva, čime je onemogućen proces njegovog teritorijalnog i institucionalnog reorganiziranja. Sve političke korekture koje je potrebno poduzeti kako bi se osigurala puna autonomija Gradu Sarajevu podrazumijevaju i uključuju redefiniranje trenutnog političkog statusa i nadležnosti, u skladu sa *normativnim funkcijama* gradske autonomije. Vrlo je izvjesno da bez tih političkih promjena uopće nije moguće planirati održivi razvoj Grada Sarajeva – zbog toga apostrofirane korekture reprezentiraju jednu od ključnih političkih obaveza vlasti u Bosni i Hercegovini – koji bi pri tome istovremeno mogao zadovoljiti i potrebe građana, ali i smanjiti političke napetosti između gradskog centra i periferije. Redefiniranje trenutnog političkog statusa koji ima Grad Sarajevo kao glavni grad države posebno je važno zbog činjenice da Sarajevo reprezentira jedan od regionalnih gradskih centara, ali i zbog već kreiranog historijskog identiteta grada, što može dati snažan i dodatni poticaj razvoju *tercijarnog* i *kvartarnog* sektora privrede i općenito uslužnih djelatnosti.

Bibliografija

Amandmani I–XIII na Ustav Kantona Sarajevo. Službene novine Kantona Sarajevo, br. 16/97, Sarajevo, 1997.

Amandmani L–LVII na Ustav Kantona Sarajevo. Službene novine Kantona Sarajevo, br. 31/17, Sarajevo, 2017.

Amandmani XLIII–XLIX na Ustav Kantona Sarajevo. Službene novine Kantona Sarajevo, br. 6/13, Sarajevo, 2013.

Backović, V. (2005). Evropski gradovi u postsocijalističkoj transformaciji. Sociologija, god. XLVII (br. 1), str. 27-44.

Ballestrem, C. (1998). Narodni suverenitet u ustavnoj državi. Politička misao, god. XXXV (br. III), str. 64-77.

Beck, U. (2003). Šta je globalizacija? Zablude globalizma – odgovori na globalizaciju. Vizura. Zagreb.

Bennett, A. L., i Oliver, K. J. (2003). Međunarodne organizacije. Politička kultura. Zagreb.

Bennett, C. (2016). Bosnia`s Paralysed Peace. Hurst & Company. London.

Chandler, D. (2000). Bosnia: Faking Democracy After Dayton – Second Edition. Pluto Press. London.

Evropska povelja o lokalnoj samoupravi. Vijeće Evrope, 15. oktobar 1985. godine, Strazbur.

Fejzić, E. (2013). Država, demokratija i multinacionalne korporacije: prilog kritici korporacijskog imperijalizma. Diwan. god. XV–XVI (br. XXXV–XXXVI), str. 173-184.

Fejzić, E. (2014). Upravljanje državom u doba globalizacije. Uprava. god. V (br. X), str. 21-36.

Fejzić, E. (2015). Savremeni korporativizam i političko upravljanje: neoliberalna politika na djelu. Godišnjak BZK Preporod. god. XV (br. XV), str. 15-24.

Fejzić, E. (2016). Transformacija upravljanja državom: korporacijski imperijalizam na djelu. Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu. Sarajevo.

Fejzić, E. (2017). Građanska neposlušnost u demokratskim državama: emancipatorske intencije i praktična ograničenja. Uprava. god. VIII (br. XVII), str. 93-108.
Friedman, F. (2004). Bosnia and Herzegovina: A polity on the brink. Routledge. London.
Hejvud, E. (2004). Politika. Clio. Beograd.
Izborni zakon Bosne i Hercegovine. Službeni glasnik BiH, br. 23/01, Sarajevo, 2001.
Kaningam, F. (2003). Teorije demokratije. Filip Višnjić. Beograd.
Neš, K. (2006). Savremena politička sociologija: globalizacija, politika i moć. Službeni glasnik. Beograd.
Pejanović, M., Domazet, A., Osmanković, J., i Sadiković, E. (2020). Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru: studija – 2. izdanje. Posebna izdanja, knjiga 184, Odjeljenje društvenih nauka, knjiga 12. Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Sarajevo.
Pejanović, M., i Sadiković E. (2012). Lokalna i regionalna samouprava u Bosni i Hercegovini. TKD Šahinpašić. Sarajevo – Zagreb.
Petrović, M. (2004). Globalizacija i gradovi. Sociologija. god. XLVI (br. 1), str. 19-44.
Prelot, M. (2002). Političke institucije: opća teorija političkih institucija. Politička kultura. Zagreb.
Spasić, I., i Backović, V. (2017). Gradovi u potrazi za identitetom. Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet, Institut za sociološka istraživanja. Beograd.
Statut Grada Beograda. Službeni list Grada Beograda, br. 39/08, Beograd, 2008.
Statut grada Sarajeva (Prečišćeni tekst) br. 01-02-1861/08, 9. oktobar 2008. godine, Sarajevo.
Statut Grada Sarajeva. Službene novine Kantona Sarajevo, br. 12/98, Sarajevo, 1998.
Statut Grada Zagreba. Službeni glasnik Grada Zagreba, br. 23/16, Zagreb, 2016.
Šarčević, E. (2009). Dejtonski ustav: karakteristike i karakteristični problemi. Fondacija Konrad Adenauer, e.v. Predstavništvo u Bosni i Hercegovini. Sarajevo.
Šolte, J. A. (2009). Globalizacija: kritički uvod. CID. Podgorica.
Ustav Bosne i Hercegovine. OHR – Office of the High Representative, Sarajevo, 1995.
Ustav Kantona Sarajevo. Službene novine Kantona Sarajevo, br. 1/96, Sarajevo, 1996.
Vinsent, E. (2009). Teorije države. Službeni glasnik. Beograd.
Zakon o lokalnoj samoupravi – Kanton Sarajevo, Službene novine Kantona Sarajevo, br. 22/00, Sarajevo, 2000.
Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 49/06, Sarajevo, 2006.

ANU BiH АНУ БиХ

NEW POLITICAL VISION OF CITY AUTONOMY: CHALLENGES OF TERRITORIAL AND INSTITUTIONAL REORGANIZATION OF THE CITY OF SARAJEVO

Abstract: All political communities during their historical development go through a process of complicated transformation, which has social, political and economic implications. Given that states – as actors of transnational politics – are affected by processes of permanent transformation, which requires them to constantly reposition themselves and adapt to the changed political context, subnational communities from the sphere of regional, city and local politics are also covered by these changes. The aforementioned political transformation can also be detected in post-socialist countries, i.e., at the subnational levels of government in those political communities. In this sense, special importance is attached to the development of city autonomy and cities in general in the conditions of the post-socialist transition, but also of neoliberal globalization. The development of the City of Sarajevo in post-socialist and post-Dayton Bosnia and Herzegovina is not entirely free from sketchy extra-state political and economic influences. However, its overall transformation and political development is decisively limited by the complicated and insufficient domestic constitutional and legal regulations, which reduced the original political competences and city autonomy of the City of Sarajevo, which prevented and stopped the process of functional territorial and institutional reorganization. Bearing the above in mind, it is necessary to redefine and change the current political status and competences of the City of Sarajevo – in accordance with the normative functions of city autonomy – without which it is not possible to plan its long-term and sustainable development, which would simultaneously satisfy the needs of its citizens and reduce political tensions between political center and periphery.

Keywords: state, city, politics, constitution, government, Bosnia and Herzegovina, Sarajevo.